

УДК 378.147:37.091.3:37.013.42:37.041

DOI: 10.36550/2415-7988-2026-1-222-566-570

КНЯЖЕВА Ірина –доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри педагогіки

Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8395-6902>

e-mail: irina.knyazheva@gmail.com

РОЗВИТОК УМІНЬ НАВЧАЛЬНОЇ САМООРГАНІЗАЦІЇ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ЯК СКЛАДНИК ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ДИДАКТИЧНІ АСПЕКТИ

У сучасних умовах трансформації вищої педагогічної освіти особливої актуальності набуває проблема розвитку умінь навчальної самоорганізації майбутніх педагогів як важливої передумови їхньої професійної успішності. Зростання вимог до автономності, відповідальності та здатності до безперервного саморозвитку зумовлює необхідність цілеспрямованого формування у здобувачів вищої освіти умінь раціонально організувати власну навчальну діяльність. У статті здійснено теоретичне обґрунтування дидактичних аспектів розвитку умінь навчальної самоорганізації майбутніх педагогів у процесі професійної підготовки в закладах вищої освіти. З'ясовано, що навчальна самоорганізація є інтегративною якістю особистості, що забезпечує ефективність освітньої діяльності та виступає важливою складовою професійної компетентності майбутнього вчителя. Визначено та схарактеризовано основні дидактичні аспекти розвитку означених умінь, зокрема: змістовий аспект, що передбачає наповнення освітнього процесу знаннями про ефективні стратегії навчання, організацію часу, рефлексивні практики та засоби самоконтролю; процесуально-методичний аспект, пов'язаний із застосуванням активних і інтерактивних методів навчання (проскування, аналіз педагогічних ситуацій, портфоліо, рефлексивні практики); організаційний аспект, що полягає у створенні гнучкого освітнього середовища з можливостями вибору, самостійного планування та побудови індивідуальної освітньої траєкторії; рефлексивно-оцінювальний аспект, спрямований на розвиток здатності до самоаналізу, адекватного самооцінювання та вдосконалення власної навчальної діяльності. Обґрунтовано, що ефективність цього процесу забезпечується впровадженням активних та інтерактивних методів навчання, створенням варіативного освітнього середовища, а також системною організацією рефлексивної діяльності здобувачів освіти.

Ключові слова: самореалізація, навчальна самореалізація студентів, уміння навчальної самореалізації, дидактичні аспекти, здобувачі освіти, заклади вищої освіти, освітнє середовище, активні та інтерактивні методи навчання, професійна компетентність, майбутні педагоги.

KNYAZHEVA Iryna –

Doctor of Pedagogy, professor, head of the department of pedagogy, South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8395-6902>

e-mail: irina.knyazheva@gmail.com

DEVELOPING LEARNING SELF-ORGANIZATION SKILLS IN PRE-SERVICE TEACHERS AS A COMPONENT OF PROFESSIONAL TRAINING IN HIGHER EDUCATION: DIDACTIC PERSPECTIVES

In the context of ongoing transformations in higher pedagogical education, the issue of developing learning self-organization skills in future teachers is gaining particular relevance as an essential prerequisite for their professional success. Increasing demands for autonomy, responsibility, and continuous self-development necessitate the purposeful formation of higher education students' ability to effectively organize their own learning activities. The article provides a theoretical substantiation of the didactic aspects of developing learning self-organization skills in future teachers within the process of professional training in higher education institutions. It has been clarified that learning self-organization is an integrative personal quality that ensures the effectiveness of educational activity and serves as an important component of future teachers' professional competence. The main didactic aspects of developing these skills have been identified and characterized, namely: the content aspect, which involves enriching the educational process with knowledge about effective learning strategies, time management, reflective practices, and self-control tools; the processual and methodological aspect, associated with the use of active and interactive teaching methods (project-based learning, analysis of pedagogical situations, portfolios, reflective practices); the organizational aspect, which implies the creation of a flexible educational environment that provides opportunities for choice, independent planning, and the construction of an individual educational trajectory; and the reflective and evaluative aspect, aimed at developing the ability to self-analyze, self-assess adequately, and improve one's own learning activity. It has been substantiated that the effectiveness of this process is ensured by the implementation of active and interactive teaching methods, the creation of a variable educational environment, and the systematic organization of students' reflective activities.

Key words: self-realization, students' learning self-realization, learning self-realization skills, didactic aspects, learners, higher education institutions, educational environment, active and interactive teaching methods, professional competence, future teachers.

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Нестабільність суспільного середовища, глибинні трансформації, що відбуваються в сучасному освітньому просторі, зростаючі вимоги до рівня професійної підготовки педагога як суб'єкта інноваційної педагогічної діяльності актуалізують проблему формування в здобувачів

вищої освіти здатності до самоорганізації як ключової метакомпетентності, зумовлюють набуття особливого значення їхньої здатності до самостійного конструювання власної освітньої траєкторії, ефективного управління навчальною діяльністю та безперервного професійного саморозвитку. Сучасний педагог має володіти фаховими

знаннями та методичними вміннями та демонструвати високий рівень саморегуляції, тайм-менеджменту, цілепокладання, рефлексії та відповідальності за результати власної діяльності.

Особливої ваги набуває розвиток умінь навчальної самоорганізації в системі професійної підготовки педагогів, оскільки саме ці вміння забезпечують ефективність засвоєння навчального матеріалу, сприяють активізації пізнавальної діяльності здобувачів, формують готовність до інноваційної педагогічної діяльності та виступають передумовою успішної професійної адаптації. Водночас аналіз практики функціонування закладів вищої освіти засвідчує наявність суперечностей між зростаючими вимогами до рівня автономності та самостійності майбутніх педагогів і недостатньою розробленістю дидактичних механізмів цілеспрямованого формування відповідних умінь у процесі навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зміст і сутнісні характеристики поняття «самоорганізація» як базової категорії синергетичного підходу знайшли своє відображення у працях провідних світових учених, серед яких особливе місце посідають А. Маслоу, К. Майнцер, Д. Ніколіс, Г. Олпорт, К. Роджерс, І. Стенгерс та ін. У межах українського наукового дискурсу філософсько-теоретичне осмислення цього феномену здійснювали І. Добронравова, В. Лутай, М. Ожеван, І. Предборська, В. Цикін та ін., які заклали підґрунтя для його подальшого розвитку в педагогічній площині.

На сучасному етапі наукових розвідок простежується тенденція до конкретизації проблеми самоорганізації у контексті професійної підготовки фахівців у закладах вищої освіти. Зокрема, психологічні чинники, що визначають здатність студентів до самореалізації, а також особистісні аспекти цього процесу ґрунтовно проаналізовано у працях І. Гук, Л. Долинської, М. Дубінки, А. Килівник, О. Пенькової, Л. Сердюк та ін.

Окремий напрям досліджень пов'язаний із дидактичним забезпеченням процесу формування самоорганізації, зокрема питаннями проєктування самоосвітньої компетентності, самостійної роботи та специфіки навчально-професійної самоорганізації в сучасних освітніх умовах. Ці аспекти знайшли відображення у наукових працях Н. Бухлової, Т. Волошиної, Н. Дудник, Г. Горбань В. Коваленко, С. Косіянець, В. Тернопільської, О. Тесленкова, І. Сербогіної та ін. Водночас зростає інтерес до новітніх підходів, орієнтованих на розвиток умінь самоорганізації та самоменеджменту в умовах цифровізації освітнього процесу та впровадження змішаного навчання, що висвітлено в дослідженнях М. Бакі, І. Головаш, В. Грушки, Н. Довмантович, С. Кобякова, Т. Крамаренко, Р. Мерфі, І. Олійник та ін. Водночас дидактичні аспекти розвитку умінь навчальної самоорганізації майбутніх педагогів в умовах професійної підготовки в сучасних ЗВО залишаються недостатньо розробленими й потребують подальшого науково-методичного опрацювання.

Мета статті – теоретично обґрунтувати та визначити дидактичні аспекти розвитку умінь

навчальної самоорганізації майбутніх педагогів у процесі професійної підготовки в закладах вищої освіти, а також окреслити ефективні шляхи їх формування в освітньому середовищі ЗВО.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Навчальна самоорганізація розглядається як інтегративна якість особистості, що виявляється у здатності до цілепокладання, планування, саморегуляції, самоконтролю та рефлексії власної навчальної діяльності. У контексті професійної підготовки майбутніх педагогів вона набуває особливого значення, оскільки виступає важливим інструментом ефективного навчання й основою формування готовності до продуктивної організації освітнього процесу в майбутній педагогічній діяльності.

Теоретичний аналіз наукових джерел [1; 2; 5 та ін.] засвідчує, що проблема самоорганізації особистості ґрунтується на міждисциплінарному підході та пов'язана з ідеями синергетики, психології діяльності та педагогіки. У цьому контексті самоорганізація постає як процес упорядкування внутрішніх ресурсів особистості, спрямований на досягнення поставлених цілей в умовах варіативності освітнього середовища.

Щодо положень сучасної дидактики вищої освіти, то розвиток умінь навчальної самоорганізації майбутніх педагогів доцільно розглядати як спеціально організований процес, що передбачає інтеграцію змісту, методів, форм і засобів навчання, орієнтованих на активізацію суб'єктної позиції здобувачів освіти. При цьому ключового значення набувають такі аспекти:

- по-перше, змістовий аспект, що передбачає включення до освітніх компонентів знань про стратегії навчальної діяльності, тайм-менеджмент, рефлексивні практики та методи самоконтролю;
- по-друге, процесуально-методичний аспект, який полягає у використанні активних та інтерактивних методів навчання (проєктне навчання, кейс-метод, портфоліо, рефлексивні щоденники), що стимулюють самостійну діяльність і відповідальність здобувачів вищої освіти;
- по-третє, організаційний аспект, що охоплює створення освітнього середовища, яке забезпечує можливості для вибору, самостійного планування та індивідуалізації навчальної траєкторії;
- по-четверте, рефлексивно-оцінювальний аспект, спрямований на розвиток умінь самоаналізу, самооцінювання та корекції власної діяльності.

Розкриємо ці аспекти більш докладно. Змістовий аспект розвитку умінь навчальної самоорганізації майбутніх педагогів реалізується в Університеті Ушинського передусім через потенціал навчальної дисципліни «Педагогіка» як одного з важливих основних компонентів професійної підготовки за всіма педагогічними спеціальностями. Змістове наповнення цього освітнього компонента спрямоване на засвоєння теоретичних основ педагогічної науки, формування в здобувачів освіти відповідних компетентностей, а також цілісного уявлення про механізми організації власної (навчальної, квазі-

педагогічної та педагогічної) діяльності. У цьому зв'язку доцільним є цілеспрямоване включення до структури навчального матеріалу тем і змістових модулів, що розкривають сутність та інструментарій навчальної самоорганізації. Передусім йдеться про формування знань щодо стратегій навчальної діяльності, що охоплюють способи ефективного опрацювання інформації (сміслові читання, структурування матеріалу, візуалізація знань, використання ментальних карт), а також прийоми планування й розподілу навчальних зусиль. У межах курсу «Педагогіка» такі знання інтегруються під час вивчення тем, пов'язаних із дидактикою, теорією навчання та сучасними освітніми технологіями, із акцентом на позицію студента як активного суб'єкта освітнього процесу. Не менш важливим складником є засвоєння основ тайм-менеджменту в освітній діяльності, що передбачає оволодіння методами постановки цілей, пріоритетизації завдань, планування навчального часу та запобігання прокрастинації. У контексті дисципліни «Педагогіка» це реалізується через включення практико-зорієнтованих завдань, зокрема складання конспектів уроків, розроблення графіків виконання самотійної роботи, аналіз ефективності використання часу в освітньому процесі тощо.

Змістовий аспект також передбачає формування в майбутніх педагогів знань про рефлексивні практики як важливий механізм усвідомлення та вдосконалення власної діяльності та відповідних умінь щодо їх застосування. У межах курсу здобувачів освіти ознайомлюють із різними формами рефлексії (поточна, підсумкова, прогностична), методами ведення рефлексивних щоденників, портфоліо, самоаналізу результатів навчання. Це сприяє розвитку здатності до критичного осмислення власного досвіду та формування здатності до саморегуляції та самоорганізації.

Окреме місце займає опанування методів самоконтролю, що включають прийоми самоперевірки, самооцінювання та корекції навчальної діяльності. У процесі вивчення педагогіки використовуємо завдання з елементами самодіагностики, критеріального оцінювання, взаємооцінювання, що дозволяє студентам відстежувати власний прогрес й усвідомлювати якість досягнутих результатів. Важливо підкреслити, що ефективність реалізації змістового аспекту значною мірою залежить від принципу інтегративності: відповідні знання не повинні подаватися ізольовано, а мають органічно вплітатися в контекст вивчення педагогічних теорій і практик. Такий підхід забезпечує не лише їх засвоєння, а й перенесення у власну навчальну та майбутню професійну діяльність.

Не менш значущим у контексті дослідження є процесуально-методичний аспект розвитку умінь навчальної самоорганізації майбутніх педагогів, який передбачає цілеспрямоване використання активних та інтерактивних методів навчання у процесі викладання ОК «Педагогіка». Саме методичний інструментарій визначає, наскільки зміст навчання трансформується в особистісний досвід студента та сприяє формуванню його суб'єктної

позиції. У цьому контексті особливої ефективності набуває проєктне навчання, що орієнтує здобувачів освіти на самостійне планування, організацію та реалізацію навчальної діяльності [3; 4]. Наприклад, майбутнім педагогам пропонується розробити мініпроєкт з таких тем: «Моя стратегія ефективного навчання в університеті», «Модель організації навчальної діяльності учнів у сучасній школі». Виконання такого завдання передбачає постановку цілей, визначення етапів роботи, розподіл часу, підбір джерел інформації, а також презентацію результатів, що безпосередньо активізує вміння самоорганізації. Кейс-метод дозволяє моделювати реальні або наближені до реальності педагогічні ситуації. До прикладу, здобувачам освіти пропонується кейс «Студент не встигає виконувати навчальні завдання: причини та шляхи подолання», у межах якого вони аналізують ситуацію, визначають проблеми самоорганізації, пропонують алгоритми їх розв'язання та обґрунтовують власні рішення. Така робота сприяє усвідомленню значення саморегуляції та відповідальності за результати навчання.

Ефективним інструментом індивідуалізації та рефлексії є портфоліо здобувача освіти, яке акумулює результати навчальної діяльності та відображає динаміку особистісного і професійного розвитку. У курсі «Педагогіка» портфоліо включає виконані завдання, аналітичне есе, результати самодіагностики, індивідуальні плани розвитку умінь самоорганізації. Важливо, що робота з портфоліо спонукає майбутніх педагогів до планування власної діяльності, систематизації матеріалу й оцінювання досягнень.

Особливе місце у формуванні умінь самоорганізації посідають рефлексивні щоденники, що дозволяють студентам фіксувати власний досвід навчання, труднощі, досягнення та способи їх подолання. Наприклад, після кожного заняття або завершення теми здобувачам пропонується відповісти на запитання типу: «Що було для мене найскладнішим?», «Які методи виявилися ефективними?», «Що я змінив у своїй навчальній діяльності наступного разу?». Доцільним є також використання інтерактивних форм роботи, зокрема дискусій, роботи в малих групах, взаємооцінювання, що створюють умови для активної участі студентів в освітньому процесі та підвищують рівень їхньої відповідальності за результати діяльності. Наприклад, організація мікрогруп для взаємної перевірки навчальних завдань із подальшим обговоренням критеріїв оцінювання. Важливо підкреслити, що використання зазначених методів має здійснюватися системно та поетапно, із поступовим зростанням рівня самостійності здобувачів освіти. Викладач у цьому процесі виступає фасилітатором, консультантом і партнером у навчальній діяльності, створюючи умови для самореалізації та самоорганізації студентів.

Організаційний аспект розвитку умінь навчальної самоорганізації майбутніх педагогів передбачає цілеспрямоване конструювання такого освітнього середовища, що забезпечує здобувачам вищої освіти можливості для вибору, самостійного планування та індивідуалізації власної навчальної

діяльності. На відміну від традиційно регламентованого освітнього процесу, сучасна дидактика орієнтується на створення відкритого, гнучкого та варіативного освітнього простору, у якому здобувач виступає активним суб'єктом, здатним приймати рішення щодо організації власного навчання. У межах дисципліни «Педагогіка» це реалізується через впровадження елементів варіативності змісту та форм навчальної діяльності. Зокрема, одним із ефективних напрямів є надання майбутнім педагогам права вибору навчальних завдань різного рівня складності та спрямованості. Наприклад, під час опрацювання теми «Методи навчання» здобувачам пропонується обрати один із варіантів завдань: написання аналітичного есе, розроблення фрагмента уроку, створення дидактичної гри або підготовка презентації. Такий підхід сприяє усвідомленню власних освітніх потреб і можливостей, а також формує відповідальність за прийняті рішення. Важливим є самостійне планування навчальної діяльності, що передбачає залучення студентів до визначення послідовності виконання завдань, розподілу часу та встановлення індивідуальних цілей. Практично це може реалізовуватися через складання індивідуальних навчальних планів або «дорожніх карт» опанування теми чи модуля. Наприклад, на початку вивчення змістового модуля здобувачам вищої педагогічної освіти пропонується визначити власні цілі, очікувані результати та терміни виконання завдань із подальшим самоаналізом їх досягнення.

Особливої уваги заслуговує індивідуалізація навчальної траєкторії, що передбачає врахування індивідуальних особливостей, темпу навчання, рівня підготовленості та професійних інтересів здобувачів освіти. У межах курсу «Педагогіка» це здійснюється через диференціацію завдань, використання індивідуальних консультацій, а також впровадження елементів змішаного навчання, що дозволяє студентам працювати у зручному для них темпі. Наприклад, частина теоретичного матеріалу виноситься на самостійне опрацювання у форматі відеолекцій або презентацій, тоді як аудиторний час використовується для обговорення, аналізу та практичного застосування набутих знань. Це створює умови для гнучкого управління власною навчальною діяльністю та підвищує рівень її усвідомленості й самоорганізованості.

Суттєвим елементом організаційного аспекту є також створення підтримувального освітнього середовища, яке поєднує свободу вибору із педагогічним супроводом. Викладач у такому середовищі виконує роль наставника та фасилітатора, допомагаючи майбутнім педагогам у постановці цілей, корекції планів і подоланні труднощів. Наприклад, регулярні короткі консультації або «вузли зворотного зв'язку» після виконання етапів роботи дозволяють своєчасно коригувати навчальну діяльність і запобігати дезорганізації. Водночас вважаємо за потрібне забезпечити баланс між автономією та структурованістю освітнього процесу, оскільки надмірна свобода без належної підтримки може ускладнювати формування умінь самоорганізації. Тому

організаційні рішення мають бути педагогічно виваженими та спрямованими на поступове розширення самостійності здобувачів освіти.

У межах навчальної дисципліни «Педагогіка» реалізація рефлексивно-оцінювального аспекту передбачає системне включення здобувачів вищої педагогічної освіти в діяльність, пов'язану з осмисленням власного досвіду навчання, аналізом досягнутих результатів і визначенням шляхів їх удосконалення. Одним із ключових напрямів є розвиток умінь самоаналізу, що передбачає усвідомлення студентами особливостей власної навчальної діяльності, виявлення труднощів, причин помилок і чинників успіху. Практична реалізація цього здійснюється через виконання аналітичних завдань після завершення тем або модулів. Наприклад, майбутнім педагогам пропонується підготувати короткий самоаналіз за запитаннями: «Які завдання були виконані найуспішніше і чому?», «Які труднощі виникали у процесі навчання?», «Які стратегії виявилися неефективними?».

Важливим складником є формування умінь самооцінювання, що передбачає здатність адекватно оцінювати рівень власних досягнень відповідно до визначених критеріїв. У межах курсу «Педагогіка» використовуються критеріально зорієнтовані завдання, коли студенти заздалегідь ознайомлюються з показниками оцінювання та на їх основі здійснюють самоперевірку виконаних робіт. Наприклад, після підготовки педагогічного есе або проєкту здобувачі освіти заповнюють чек-лист оцінювання, визначаючи рівень відповідності власної роботи заданим критеріям.

Не менш значущим є розвиток умінь корекції власної діяльності, які передбачають здатність вносити зміни у власну навчальну стратегію на основі отриманих результатів і рефлексивних висновків. З цією метою ефективним є використання завдань із можливістю доопрацювання, коли майбутній педагог після отримання зворотного зв'язку від викладача або одногрупників має змогу вдосконалити свою роботу. Така практика формує установку на розвиток, відповідальність за кінцевий результат і готовність до самовдосконалення та самоорганізації. Доцільним є також впровадження взаємооцінювання та групової рефлексії, що розширює досвід студентів за рахунок аналізу діяльності інших. Наприклад, під час обговорення виконаних завдань у малих групах здобувачі освіти оцінюють роботи одне одного за визначеними критеріями, аргументуючи свої судження. Ефективним інструментом інтеграції рефлексивно-оцінювальної діяльності є використання рефлексивних звітів або підсумкових аналітичних робіт, у яких здобувачі узагальнюють власний досвід навчання протягом курсу. Наприклад, наприкінці вивчення дисципліни «Педагогіка» їм пропонується підготувати есе на тему «Як змінилися мої підходи до організації власної навчальної діяльності», що дозволяє простежити динаміку розвитку умінь самоорганізації.

Окреслюючи ефективні шляхи формування умінь навчальної самоорганізації майбутніх педагогів, слід акцентувати увагу на впровадженні

технологій, що забезпечують активну участь здобувачів вищої педагогічної освіти у конструюванні власного освітнього досвіду. Зокрема, доцільним є використання технологій змішаного навчання, елементів самоосвітньої діяльності, індивідуальних освітніх маршрутів, а також цифрових інструментів планування та моніторингу навчальної діяльності.

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. Висвітлені дидактичні аспекти розвитку умінь навчальної самоорганізації майбутніх педагогів (змістовий, процесуально-методичний, організаційний, рефлексивно-оцінювальний) за умови їх комплексної реалізації, зокрема в процесі вивчення дисципліни «Педагогіка», забезпечують формування здатності здобувачів вищої освіти до ефективного планування, самоконтролю та рефлексії власної навчальної діяльності, що є важливими складниками навчальної здатності до самоорганізації майбутніх педагогів. Встановлено, що використання активних методів навчання й створення варіативного освітнього середовища підвищує рівень навчальної автономності та відповідальності студентів.

Відтак, розвиток умінь навчальної самоорганізації майбутніх педагогів постає як багатовимірний дидактичний процес, що потребує системного підходу та цілеспрямованого педагогічного супроводу. Його реалізація сприяє підвищенню якості професійної підготовки та формуванню здатності майбутніх педагогів до ефективної самореалізації в умовах сучасного освітнього простору.

Перспективи подальших наукових розвідок вбачаємо дослідження рівнів сформованості зазначених умінь, критеріїв і показників їх діагностики, а також вивчення впливу цифрових освітніх інструментів на процес самоорганізації здобувачів вищої освіти.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Волошина Т. В. Використання гібридного хмароорієнтованого навчального середовища для формування самоосвітньої компетентності майбутніх фахівців з інформаційних технологій: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.10. Нац. ун-т біоресурсів та природокористування. Київ, 2018. 293 с.
2. Головаш І., Кобяков С. Дидактичні аспекти самоорганізації та формування мовної особистості студентів. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького*. Серія «Педагогічні науки». 2024. № 1. С. 121–126. DOI: <https://doi.org/10.31651/2524-2660-2024-1-121-126>
3. Довмантович Н. Г. Проектна діяльність як засіб формування самоосвітньої компетентності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота». 2017. Вип. 1. С. 92–95.
4. Княжева І. А. Використання методу проектів у підготовці магістрів педагогічної освіти. *Наша школа*. 2007. № 1. С. 8–10.

5. Mainzer K. Complexity and self-organization. The emergence of a new science and culture at the turn of the century. Synergetic paradigm. Variety of searches and approaches. 2000. P. 48–61.

REFERENCES

1. Voloshyna, T. V. (2018). Vykorystannia hibrydnoho khmaroorientovanoho navchalnoho seredovyscha dlia formuvannia samoosvitnoi kompetentnosti maibutnikh fakhivtsiv z informatsiinykh tekhnolohii [Using a hybrid cloud-oriented learning environment for the formation of self-educational competence of future information technology specialists]. Candidate's thesis. National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine. Kyiv. 293 s. [in Ukrainian]
2. Holovash, I., Kobiakov, S. (2024). Didaktychni aspekty samoorganizatsii ta formuvannia movnoi osobystosti studentiv [Didactic aspects of self-organization and formation of students' linguistic personality]. *Visnyk Cherkaskoho natsionalnoho universytetu imeni Bohdana Khmelnytskoho*. Serii: «Pedagogichni nauky». №1. S. 121–126. DOI: <https://doi.org/10.31651/2524-2660-2024-1-121-126> [in Ukrainian]
3. Dovmantovych, N. H. (2017). Proektna diialnist yak zasib formuvannia samoosvitnoi kompetentnosti [Project activity as a means of forming self-educational competence]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu*. Serii: «Pedagogika. Sotsialna robota». Vol. 1. S. 92–95. [in Ukrainian]
4. Knyazheva, I. A. (2007). Vykorystannia metodu proektiv u pidhotovtsi mahistriv pedagogichnoi osvity [Using the project method in the training of masters of pedagogical education]. *Nasha shkola*. №1. S. 8–10. [in Ukrainian]
5. Mainzer, K. (2000). Complexity and self-organization. The emergence of a new science and culture at the turn of the century. Synergetic paradigm. Variety of searches and approaches. S. 48–61. [in English]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІА

КНЯЖЕВА Ірина – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Наукові інтереси – теоретико-методологічні проблеми професійно-педагогічної підготовки здобувачів освіти в умовах закладу вищої освіти.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

KNYAZHEVA Iryna – Doctor of Pedagogy, professor, head of the department of pedagogy, South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky.

Scientific interests: theoretical and methodological problems of the professional and pedagogical training of learners in the context of a higher education institution.

*Стаття надійшла до редакції 02.01.2026 р.
Стаття прийнята до друку 13.01.2026 р.*